

τυρόμενος κατὰ τῶν ὑλιστικῶν τάσεων τῶν νεωτέρων χρόνων, ὑποτασσομένων εἰς τὸ παρὸν, εἰς τὰς ἀξιώσεις τῆς ἡμέρας, ἀδιαφορούντων διὰ τὸ μέλλον, μὴ ἐχόντων τὸ ἠθικὸν κράτος ν' ἀντιμετωπίσωσι καὶ ν' ἀντιπαλαίτωσι μετὰ τοῦ δράκοντος τῶν προλήψεων καὶ τῶν συμφερόντων πεπλανημένης καὶ ἐγωϊστικῆς κοινωνίας. Ὁ μέγας συγγραφεὺς δὲν ἀνήκει μόνον εἰς τὸν αἰῶνα του· εὐρὺ στάδιον τῆς πνευματικῆς αὐτοῦ ἐνεργείας καὶ δρασεως δὲν εἶναι μόνον εἰς λαὸς, μία γενεὰ ἀνθρώπων, ἀλλ' ἅπαντα ἡ ἀνθρωπότης ἐν συνόλῳ, ἄνευ διακρίσεως τύπου καὶ χρόνου, πλήρης ἐν τῇ ἐνότητι αὐτῆς καὶ τῇ καθολικότητι· αὕτη ἀκροάζεται τῶν λόγων αὐτοῦ, σκέπτεται μετ' αὐτοῦ, ἐμπνέεται, ἐνθουσιᾷ, παρακολουθεῖται αὐτὸν μέχρι τῶν ἀπωτάτων αὐτοῦ ἐκδρομῶν, συντροφεύεται αὐτὸν εἰς πάσας τὰς κινδυνώδεις ἀποδημίας ἐν ταῖς χώραις τῆς ἐρεῦνης καὶ τῆς συζητήσεως. Ὁ μέγας συγγραφεὺς, ἱερὸφάντης τῆς ἀπολύτου ἀληθείας, τέκνον ἀλλὰ καὶ κύριος τοῦ αἰῶνός του, δὲν ὀφείλει νὰ δεσμευθῇ ὑπ' αὐτοῦ, ὑπὸ τῶν προλήψεων του, ὑπὸ τῶν θωπειῶν καὶ τῆς κολακείας τῆς συγχρόνου κοινωνίας. Ὀδυσσεὺς τῆς ἀνθρωπίνης πελαγοδρομίας, ὀφείλει νὰ βύσῃ τὰ ὦτα πρὸ πάσης μόλπης τῶν Σειρήνων τῆς παραπλανήσεως· καὶ οὕτω διαπερῶν πάντα σκοπελον καὶ διαφεύγων πάντα κίνδυνον, δύναται νὰ προσορμισθῇ ἐπὶ τέλους εἰς τὸν λιμένα τῆς ἀληθείας, εἰς τὴν ἄγνωστον γῆν τῶν ἐρευνῶν αὐτοῦ καὶ τῶν ἐλπίδων. Τότε μόνον θέλει κατακτήσει ἀληθῶς τὴν δόξαν καὶ τὴν ἐπιτυχίαν ἐν τῇ ἱστορίᾳ, ἐκβιάζων πράγματι τὴν εἴσοδον αὐτοῦ καὶ τὴν ἀναγραφὴν εἰς τὴν ποικίλην αὐτῆς Στοάν, αἰωνίαν καταφυγὴν καὶ ἀναφυγὴν, ὑποκάρδιον πόθον παντὸς γενναίου πνεύματος — *templa serena* τῆς ὑστεροφημίας.

N. KAZAZHS.

ΤΑ ΚΑΤΑ ΦΙΛΗΜΟΝΑ ΚΑΙ ΒΑΥΚΙΔΑ

Η Η ΦΙΛΟΞΕΝΙΑ ΒΡΑΒΕΥΟΜΕΝΗ

«Ξένους ξένιζε, καὶ σὺ γὰρ ξένος ἔσει».

Τὰ κατὰ Φιλήμονα καὶ Βαυκίδα μέλλοντες νὰ διηγηθῶμεν ἐξ ἀνάγκης προτάττομεν ὀλίγα περὶ φιλοξενίας, πῶς δηλαδὴ αὕτη ἤσχετο καὶ τίνι τρόπῳ ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων λαῶν καὶ ἰδίᾳ ὑπὸ τῶν ἡμετέρων προγόνων. Προτάττομεν δὲ ταῦτα ἐξ ἀνάγκης ἐνθεν μὲν, διότι προεισάγουσι καὶ προπαρασκευάζουσι τοὺς ἀναγνώστας εἰς τὴν κυρίαν ὑπόθεσιν, ἐτέρωθεν δὲ διότι ἐλπίζομεν ὅτι εὐάρεστον παρέχομεν ταῖς ἀναγνωστρίαις καὶ ἀναγνώσταις τοῦ Παρνασσοῦ ἀνάγνωσμά, περιγράφοντες ἐν τῶν λαμπρῶν ἐθίμων, ἐφ' οἷς ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς διεκρίνετο τὸ πάλαι καὶ ἰδίᾳ κατὰ τοὺς Ὀμηρι-

κούς χρόνους. Ἐκ τῆς ἀναγνώσεως καὶ γνώσεως ταύτης μετὰ χαρᾶς θὰ καταμαθώμεν ὅτι ὁ ἐκ Δουρῶν ὡς χεῖμαρρος εἰσπορεύσας πολιτισμός, ὁ πολλὰ ἐκ τῶν καλῶν καὶ λαμπρῶν προγονικῶν ἡμῶν ἐθίμων συνκρπύσας καὶ συναπαγαγὼν, δὲν κατῴρῃσθε τύχῃ ἀγαθῇ νὰ συναπαγάγῃ καὶ συμπαρασύρῃ καθ' ὅλουκληρίαν καὶ τὴν *Φιλοξενίαν*, ἣτις, ὅν ἐξέλιπε σχεδὸν ἐκ τῆς πρωτεύουσας τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου, διέμεινεν ὁμῶς καὶ δεῖν ἔν ταῖς ἐπαρχίαις καὶ δὴ ἐν τοῖς χωρίοις.

Ὁ μὴδέποτε μὴδένα ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ ξένον ξενίσας οὐδέποτε ἠσθάνθη μείζονα γλυκύτητα καὶ ἡδονὴν ἢ, ὡς οἱ Ἕλληνες λέγουσιν, οὐδέποτε ἐπηύξησε καὶ ἐδιπλασίασε τὴν ἡδονὴν τῆς εὐωχίας. Τοῦτο ἔχοντες, ὡς φαίνεται, πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ διάφοροι τῆς ἀρχαιότητος λαοὶ, πεπολιτισμένοι καὶ βάρβαροι, ἦσαν λίαν φιλόξενοι. Ἐκ τῆς ἀρχῆς ταύτης ὁρμώμενοι οἱ ἄλλως βάρβαροι καὶ πρὸς τοὺς ξένους ὡμοὶ ἐν τοῖς πολέμοις, ἦσαν λίαν συμπαθεῖς καὶ φιλάνθρωποι καὶ φιλόξενοι ἐν ταῖς ἐστίαις αὐτῶν. Οὕτω κατὰ Διόδωρον τὸν Σικελιώτην ἐπὶ φιλοξενίᾳ ἐφημίζοντο οἱ Γαλάται, οἵτινες ἐκάλουν τοὺς ξένους ἐπὶ τὰς εὐωχίας καὶ μετὰ τὸ δεῖπνον ἐπηρώτων τίνες εἰσὶ καὶ τίνων ὥρεάν ἔχουσιν¹, καὶ οἱ Κελτίβηρες οἵτινες τοῖς ἡθεσι πρὸς μὲν τοὺς κακοῦργους καὶ πολεμίους ὑπάρχουσιν ὡμοὶ, πρὸς δὲ τοὺς ξένους ἐπιεικεῖς καὶ φιλάνθρωποι, διότι πάντας τοὺς ἐπιδημοῦντας ξένους προσκαλοῦσι παρ' αὐτοῖς καὶ περὶ φιλοξενίας ἀμιλλῶνται πρὸς ἀλλήλους· τοὺς δὲ δεχομένους ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῶν ξένους θεοφιλεῖς νομίζουσι καὶ ἀξίους ἐπαίνου θεωροῦσι². Τὰ αὐτὰ λέγει καὶ ὁ Καῖσαρ περὶ τῶν Γερμανῶν, οἵτινες ἀσεβεῖς καὶ ἀνόσιον ἐθεώρουν τὸ ξένους βιάζεσθαι καὶ ἀδικεῖν· τοὺς ἐπιδημοῦντας παρ' αὐτοῖς ὡς ἀγίους ὑπελάμβανον καὶ ἐκώλυνον τοὺς τολμῶντας ν' ἀδικῶσι καὶ βλάπτωσιν αὐτούς· εἰς τοὺς ξένους ἡνοιγον τὰς θύρας τῶν καὶ μετέδιδον αὐτοῖς ἐκ τῶν τροφῶν³.

Τὴν φιλοξενίαν περὶ πολλοῦ ἐποιεῦντο οἱ ἀνατολικοὶ λαοὶ καὶ ἰδίως οἱ Ἕλληνες. Οἱ Ἕβραῖοι, ἐξ Ἀνατολῶν ἐλθόντες φαίνονται κορίταντες καὶ τὴν φιλοξενίαν. Αὐτὸς ὁ μέγας αὐτῶν ἐθνάρχης, ὁ πατριάρχης Ἀβραάμ, ἐφ' ᾧ ἐκαυχῶντο λέγοντες *Γέγονα Ἀβραάμ ἐσμέν*, ὡς καυχῶνται τὴν σήμερον μωροὶ τινες καὶ ἡλίθιοι ἐπὶ πατραγαθίᾳ, νομίζοντες ὅτι εἰς τὰς φλέβας αὐτῶν ῥέει αἷμα πριγκιπικὸν ἢ κομιτικὸν, αὐτὸς λέγομεν ὁ μέγας τῶν Ἰουδαίων ἐθνάρχης πολὺς φέρεται καὶ μέγα ὄνομα ἐπὶ φιλοξενίᾳ ἔχει. Κατὰ τὴν ἀγίαν Γραφὴν ὁ Ἀβραάμ ἦτο τοσοῦτον φιλόξενος, ὥστε ἐκάθητο ἐπίτηδες πρὸ τῆς

¹ Διοδ. ε', 28.

² Αὐτοῦ 34.

³ De bello Gallico VI, 23 πρόβλ. ὅσα λέγει περὶ αὐτῶν καὶ ὁ Τάκιτος ἐν τῷ de Germania κτλ. XXI.—Πρὸς τὰ ἡθῆ ταῦτα τῶν Γερμανῶν ὁμοία εἶνε τὰ τῶν νῦν Μαγιατῶν, οἵτινες πρὸς τοὺς ξένους πᾶσαν παρέχουσι περιποίησιν, ἀσεβεῖς δὲ καὶ ἀνανδρὸν θεωροῦσι τὸ προσβάλλειν ξένον ἐν τῇ πατρίδι αὐτῶν. Ἡμεῖς ἐλάβομεν παῖραν τούτου καὶ χαίρομεν λαμβάνοντες τὸ ἐνδόξιμον νὰ μνημονεύσωμεν ἐνταῦθα τοῦ εὐγενοῦς τούτου χαρακτῆρος τοῦ πτωχοῦ μὲν, ἀλλὰ γενναίου καὶ φιλοξένου τούτου λαοῦ.

θύρας τῆς σκηνῆς του, ἵνα προσκαλῇ τοὺς διερχομένους ἐκεῖθεν ξένους· οὕτως ἰδὼν ποτε τρεῖς ἄνδρας ἰσταμένους πλησίον που τῆς σκηνῆς του δραμὼν εἰς ἀπάντησιν αὐτῶν προσεκύνησεν αὐτοὺς καὶ εἶπε·

«Κύριοι, ἐὰν εὖρον χάριν ἐνώπιόν σας (ἂν δηλαδὴ εὐαρεστῆσθε), σας παρκαλῶ νὰ με ἀξιώσητε τῆς τιμῆς νὰ εἰσέλθητε εἰς τὴν σκηνήν μου, νὰ πλύνητε τοὺς πόδας σας, νὰ φάγητε καὶ ἀναπαυθέντες νὰ ἐξακολουθήσητε τὴν ὁδοιπορίαν σας».

— Εὐχαρίστως, ἀπήντησαν οἱ ξένοι καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν σκηνήν.

Ὁ Ἀβραὰμ σπεύσας ἀνήγγειλεν εἰς τὴν Σάρραν τὴν ἔλευσιν τῶν ξένων· καὶ παρήγγειλεν αὐτῇ νὰ ἐτοιμάσῃ τὰ τῆς τραπέζης.

Ἡ Σάρρα παρεσκεύασεν ἀμέσως ἄρτον ἐκ σερμιδάλεως καὶ διὰ τὸ εὐχερὲς καὶ πρόχειρον κατεσκεύασε τὴν λεγομένην *λαγάναν*, ἣν οἱ χωρικοὶ ἐξ ἀλεύρου ἢ ἀραβοσίτου κατασκευάζοντες ψήνουσιν εἰς τὴν στάκτην.

Ὁ Ἀβραὰμ, ὅστις ἦτο πλούσιος εἰς κτήνη, ὡς πλούσιοι ἦσαν πάντες τότε οἱ πατριάρχαι καὶ τὴν σήμερον εἶνε οἱ Ἀραβες καὶ πολλοὶ τῶν ἀνατολικῶν λαῶν, ἔσπευσεν εὐθὺς εἰς τὸ βουστάσιον, ἔλαβε μοσχάριον μικρὸν καὶ τρυφερὸν, ἔσφαξεν αὐτὸ καὶ διέταξε νὰ το ἐτοιμάσωσιν. Ἐν τῇ τραπέзῃ παρετέθη τοῖς ξένοις καὶ γάλα καὶ βούτυρον καὶ τυρὸς καὶ ὀξύγαλα.

Ἐν ᾧ οἱ ξένοι ἔτρωγον, ὁ Ἀβραὰμ ἵστατο ὀρθίος περιποιούμενος αὐτούς. Περὶ τῆς Σάρρας οὐδεὶς γίγνεται λόγος, ἴσως διότι ἦτο κεκρυμμένη κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν ἀνατολικῶν λαῶν, οἵτινες δὲν ἐγνώριζον οὐδὲ γνωρίζουσιν ὅτι ἀρετὴ ἔχουσα ἀνάγκην πολλῆς προφυλάξεως δὲν δύναται νὰ λογισθῇ ἀρετὴ. Οἱ ἀνατολικοὶ λαοὶ δὲν ἔχουσι πολλὴν εἰς τὰς γυναῖκας τῶν ἐμπιστοσύνην καὶ διὰ τοῦτο, ἵνα μὴ ἔχωσι σκοτούρας, ἀσφαλίζονται κλείνοντας αὐτάς εἰς τὸ γυναικοστάσιον ἢ γυναικωνίτην καὶ κοιμῶνται, ὅπου ἂν εἶνε, ἡσυχά. Ὁ Ἀβραὰμ πιστεύομεν ὅτι δὲν ἦτο τόσο ἀυστηρὸς φύλαξ τῆς Σάρρας, ἔχων διδόμενα ἴσως τῆς συζυγικῆς πίστεώς της. Ὅπως δ' ἂν ἔχη ὁ Ἀβραὰμ κατέστη διάσημος ἐπὶ τῇ φιλοξενίᾳ του καὶ τὸ ὄνομά του παραιμιῶδες ἐπὶ τούτῳ. Διὰ τὴν ἀρετὴν του δὲ τούτην καὶ ἡξιώθη νὰ ὑποδεχθῇ ὑπὸ τὸ πρόσωπον τῶν τριῶν ἐκείνων, ἀγγέλους, ἀπεσταλμένους ὑπὸ τοῦ Θεοῦ νὰγγείλωσιν αὐτῷ ἀγγελίαν πολὺ χαροποιάν, τὴν γέννησιν τέκνου ἐν ἡλικίᾳ γεροντικῇ. Τὴν τύχην ταύτην, νὰ φιλοξενήσῃ οὐχὶ ἀγγέλους, ἀλλὰ τοὺς θεοὺς, ἔσχον καὶ ἄλλοι καὶ δὴ καὶ ὁ Φιλῆμων καὶ ἡ Βαυκίς, ὡς θὰ εἴπωμεν ἐν τοῖς ἐξῆς.

Ὡς ἐδεξιοῦτο ὁ Ἀβραὰμ τοὺς ξένους, οὕτω καὶ τὴν σήμερον δεξιοῦνται οἱ Ἀραβες. Ὅτι δὲ οὕτω γίγνεται καὶ τὴν σήμερον ἡ φιλοξενία παρὰ τοῖς ἀράβι, παράγομεν εἰς μαρτυρίαν τὸν ἀγγλον περιηγητὴν Βούκιγχαμ, ὅστις περιηγηθεὶς τὴν Μεσοποταμίαν καὶ ἄλλα τῆς Ἀσίας μέρη περιγράφει οὕτω πως τὴν δεξίωσιν, ἥς ἔτυχε παρὰ τινος Τουρκομάνου ἀρχηγοῦ φυλῆς. «Ἡ »μεγάλῃ ἐκείνῃ πεδιάδι (τῆς Ὀρφᾶς) ἦτο ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν σεῖκου τινός, (ἀρ-

»χηροῦ), ὅστις ἴδρυσεν τὴν ἑαυτοῦ σκηνὴν πλησίον χωρίων καὶ φρεάτων. Ὅτε ἔπεξέουσάμεν πρὸ τῆς θύρας τῆς σκηνῆς του, ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἦλθε νὰ παραπλάσῃ τὰς καμήλους ἡμῶν. Ἦτο δὲ νέος ἐνδεδυμένος ἔνδυμα ἐρυθρὸν καὶ φέρων σάκι ἐκ μετὰξῆς καὶ κίδαριν. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐκάθητο ἔμπρὸς τῆς σκηνῆς· ἄμα εἰσελθόντας ἡμᾶς ἠγέρθη νὰ ὑποδεχθῇ καὶ χαιρετήσῃ μὲ τὸ καλῶς ὠρίσατε καὶ δὲν ἐκάθισεν πρὶν ἢ ἡμεῖς καθίσωμεν.

»Ὁ σείκ ἐκάλετο Ῥαμαδάν, ἦτο δὲ γέρον ὀγδοηκοντούτης φέρων πύργων λευκὸν καὶ μακρόν. Ἐπὶ τοῦ διδανίου του ἦσαν ψίαθοι καὶ προσκεφάλαια ἐκ μετὰξῆς. Τὰ ἐνδύματα καὶ τὰ ὄπλα του, καίτοι ἁπλᾶ, ἦσαν καλλίστα τὸ εἶδος. Πρὸ τῆς σκηνῆς του ἦσαν δύο ὠρεῖαι φοράδες, καλῶς ἐπισεσχημέναι καὶ λαμπροὺς ἔχουσαι χαλινούς. Περὶ αὐτὸν τὰ πάντα εἶχον πλουσίως καὶ κοσμίως. Τινὲς τῶν συνοδοιπόρων ἐμιμήθησαν τὸ παράδειγμα ἡμῶν καὶ καταβάντες τῶν ἵππων ἐκάθισαν χωρὶς ἄλλης ἐκ δευτέρου προσκλήσεως· οἱ πάντες ἐγένοντο δεκτοὶ μετὰ τῶν αὐτῶν χειρετισμῶν, εἰσεθὰ δὲ οἱ πάντες εἴκοσι καὶ ἕξ.

»Ἐν τῷ δὲ ἡμεῖς ὠμιλοῦμεν περὶ τῶν Τουρκομάνων, οἵτινες μᾶς εἶχον τρομάξει καθ' ὁδόν, τὸ δεῖπνον προητοιμάζετο. Μετ' ὀλίγον παρετέθησαν πλακοῦντες ζεστοὶ ἑψηθέντες ἐπὶ τῆς ἐστίης, ἀνθόγαλα, μέλι, βούτυρον, σταφίδες, ὀξύγαλα καὶ σῖτος βρασμένος ἐν τῷ γάλακτι. Ὁ σείκ καὶ τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας του δὲν συμμετέσχον τοῦ δείπνου, ἀλλ' ἴσταντο περὶ τὴν τράπεζαν προσέχοντες νὰ παρέχωσι τὰς περιποιήσεις εἰς ἡμᾶς, ὧν τινες οὐδὲν ἦσαν ἐκ καλῶν οἰκογενειῶν, διότι ἐν αὐτοῖς ἦσαν δύο φακίραι ἦτοι Ἰνδοὶ ἐπαῖται, εἰς χριστιανὸς προσκυνητὴς ἐξ Ἱερουσαλὴμ ἐλθὼν καὶ οἱ δοῦλοι καὶ οἱ ὑπηρέται τοῦ Χατζῆ Ἀβδελραχμάν. Ὅλοι ἐβουτούσαμεν τοὺς ὀδακτύλους ἐντὸς τῆς αὐτῆς παροψίδος. Μετὰ τοῦτο προσήνεγκον ἡμῖν καὶ ἑφῆ ἐπὶ ριαλίδων (φλυζανίων) ἐκ πορσελάνης ἐπιχρυσωμένων καὶ ἐπὶ δίσκων ἐξ ἀργύρου.

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ δεξίωσις, ἥς ἔτυχεν ὁ Βούκιγχαμ παρὰ τῷ σείκ, κατ' οὐδὲν διαφέρουσα τῆς ἐπὶ τῶν πατριαρχικῶν χρόνων. Ἀφίνοντες τοὺς ἀνατολικοὺς λαοὺς ἐρχόμεθα εἰς τοὺς ἡμετέρους προγόνους. Οἱ πρόγονοι ἡμῶν ἐξ ἀνατολῶν ἐλθόντες καὶ πολλὰ ἐκεῖθεν κομίσαντες, ἔφερον μεθ' ἑαυτῶν καὶ τὴν φιλοξενίαν. Τὴν φιλοξενίαν οἱ Ἕλληνες περιέβαλον διὰ τῆς θρησκείας καὶ ἐζήσκουν ὡς καθῆκον ἐπιβαλλόμενον αὐτοῖς ὑπὸ τῶν θεῶν καὶ ὑπὸ τοῦ Διὸς, ὅστις ἐθεωρεῖτο ὁ προστάτης τῶν ξένων καὶ διὰ τοῦτο ξένιος ἐπωνομάζετο.

... πρὸς γὰρ Διὸς εἰσιν ἅπαντες
 ξεῖνοί τε πτωχοί τε . . . 1

Ὁ Ζεὺς ἦτο ὁ ἐκδικούμενος καὶ κολαστὴς τῶν ἀδικούντων τοὺς ξένους.

Ζεὺς δ' ἐπιτιμήτωρ ἱκετῶν τε ξείνων τε
Ξένιος, ὃς ξείνοισιν ἔμ' αἰδοῖσιν ὑπῆδαί. 4

Αὐτοὶ ἐθεώρουν ἄνομον καὶ ἀνόσιον τὸ περιφρονεῖν τοὺς ξένους.

Ξεῖν', οὐ μὴ θέμις ἔστ' οὐδ' εἰ κακίων σέθεν ἔλθοι
Ξείνον ἀτιμῆσαι . . . 2

λέγει ὁ Εὐμχιορ πρὸς τὸν ὑπὸ ἐνδύματ' ἀπαίτου κρυπτόμενον Ὀδυσσεύα.

Ὁ Ἡσίοδος καταλέγει τὴν περὶ τοὺς ξένους κακουργίαν ἥτοι κακὴν μεταχείρισιν ἐν τοῖς δεινοτάτοις ἀνομήματι τῇ αἰμομιξίᾳ, τῇ ἀδικίᾳ τῶν ὀρφανῶν καὶ τῇ εἰς τοὺς γονεῖς ὕβρει.

3

«Ἴσον δ' ὃς θ' ἱκέτην ὃς τε ξείνον κακὸν ἔρξῃ,
»ὃς τε κασιγνήτοιο ἐοῦ ἀνὰ δέμνια βαίῃ
»κρυπταδῆς εὐνῆς ἀλόχου παρακαίρια ῥέζων
»ὃς τέ τευ ἀφραδῆς ἀλιταίνεται ὀρφανὰ τέκνα,
»ὃς τε γονῆα γέροντα κακῶ ἐπὶ γήραος οὐδῶ
»νικεῖν χαλεποῖσι καθαπτόμενος ἐπέεσσιν·
»Τῶ δ' ἥτοι Ζεὺς αὐτὸς ἀγαίεται, ἐς δὲ τελευτὴν
»ἔργων ἀντ' ἀδίκων χαλεπὴν ἐπέθηκεν ἀμοιβήν». 3

Παραδείγματα ἀρίστης καὶ πατριαρχικῆς φιλοξενίας παρέχουσιν ἡμῖν οἱ ἡρώικοι ἐκεῖνοι χρόνοι, οἱ ἀείμνηστοι διὰ τὴν παιδικὴν ἀπλότητα καὶ χάριν. Καὶ εἶνε μὲν ἀληθὲς ὅτι διετηρεῖτο καὶ διετώζετο καὶ μετὰ ταῦτα ἀκμαῖον τὸ αἶσθημα τῆς φιλοξενίας, ἀλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ προϊόντι καὶ τῆς διαφθορᾶς προχωρούσης, ἡλαττώθη καὶ τὸ πρὸς τοὺς θεοὺς σέβας καὶ μετ' αὐτοῦ ἀπεσθέθη καὶ ἡ πρὸς τοὺς ξένους ἀγάπη, συμπάθεια καὶ περιποίησις. Δὲν πιστεύομεν ὅμως οὐδὲ ἀποδεχόμεθα ὅτι οἱ πρόγονοι ἡμῶν ἔφθασαν εἰς τοσοῦτον διαφθορᾶς, ὥστε νὰ θεωρῶσι πάντα ξένον ἐχθρὸν ἢ ὡς ἔλεγον οἱ Ῥωμαῖοι

Homo ignotus ignoto homini lupus est

ἥτοι: ὁ ἀγνώστος ἄνθρωπος εἰς τὸν ἀγνώστου λύκος ἐστίν· οὔτε πιστεύομεν ὅτι ἐνεφοροῦντο τῶν ἀρχῶν καὶ διδασκαλιῶν τοῦ Κικέρωνος, κηρύττοντος ὅτι εἶνε κόσμιον καὶ ἀξιοπρεπὲς ν' ἀνοίγωνται αἱ θύραι τῶν ἐπιφανῶν καὶ πλουσίων εἰς τοὺς ὁμοίους αὐτῶν.

Κατὰ τοὺς ἡρώικους χρόνους τὸ αἶσθημα τῆς ξενίας ἦτο τοσοῦτον μετὰ τῆς θρησκείας ἐρριζωμένον, ὥστε ἐπιστεύετο ὅτι οἱ θεοὶ πολλάκις κατήρχοντο εἰς τὴν γῆν ὁμοιούμενοι ἀνθρώποις καὶ περιήρχοντο ὡς ὁδοιπόροι, ἵνα ἐξετάζωσι καὶ βλέπωσιν ἐκ τοῦ πλησίον τὰς πράξεις τῶν ἀνθρώπων.

Καὶ τε θεοὶ ξείνοισιν ἐοικότες ἀλλοδαποῖσι
παντοῖοι τελέθοντες ἐπιστροφῶσι πόληας
ἀνθρώπων ὕβριν τε καὶ εὐνομίην ἐφορῶντες 4.

1 Αὐτόθι ι, 270.

2 αὐτ. ξ, 56.

3 Ἡσιόδ. ἔργ. καὶ ἡμερ. 327—334.

4 Ὀδυσ. ρ, 484.

Ἡ πίστις αὕτη δὲν ἦτο μόνη τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ πάντων σχεδὸν τῶν ἀνατολικῶν ἐθνῶν καὶ αὐτῶν τῶν Ἑβραίων. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἀποβλέπων εἰς τὴν φιλοξενίαν τοῦ Ἀβραάμ ὑποδεξαμένου ἀγγέλους καὶ συμβουλεύων τοὺς Χριστιανούς ν' ἀντέχωνται ταύτης ἐπάγεται ὅτι «διὰ ταύτης ἔλαχόν τινες ἀγγέλους ξενίσαντες». Ἡ πίστις ὅτι οἱ θεοὶ κατέβαινον εἰς τὴν γῆν ὑπὸ τὸ ἔνδυμα ὁδοιπόρων δὲν ἐξέλιπε καὶ μετὰ ταῦτα, ὡς πιστούμεθα ἐκ τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων· αἱ δὲ ὄχλοι ἰδόντες δ' ἐποίησεν ὁ Παῦλος, ἐπῆραν τὴν φωνὴν αὐτῶν Λυκαονιστὶ λέγοντες, οἱ θεοὶ ὁμοιωθέντες ἀνθρώποις κατέβησαν πρὸς ἡμᾶς» ¹.

Ὅτι τὸ πάλαι οἱ θεοὶ, κατὰ τὸν χρυσοῦν αἰῶνα, κατέβαινον συχνότατα εἰς τὴν γῆν καὶ διητῶντο παρὰ τοῖς ἀνθρώποις καὶ συνέτρωγον μετ' αὐτῶν καὶ συνευθόρουν, καὶ οἱ ἄνθρωποι δὲ οἱ χρηστοὶ καὶ θεοφιλεῖς προσεκαλοῦντο εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ συνέτρωγον καὶ ἦσαν ὁμοτράπεζοι τοῖς θεοῖς, ἐκτὸς τῶν εὐλαβῶν καὶ ἡλιθίων, τὸ ἐπίστευον καὶ αὐτοὶ οἱ ἔξυπνοὶ ἢ προσεποιοῦντο τοῦλάχιστον πιστεύοντες. Οὕτως ὁ πολὺς Πανσανίας, ὁ τὴν Ἑλλάδα περιηγηθεὶς καὶ πάντας τοὺς ναοὺς καὶ τὰ μνημεῖα περιγράψας, ἐπίστευεν εἰς τὰ παραμύθια ἐκεῖνα· αἱ γὰρ δὴ τότε ἄνθρωποι ξένοι καὶ ὁμοτράπεζοι θεοῖς ἦσαν ὑπὸ δικαιοσύνης καὶ εὐσεβείας καὶ σφίσιν ἐναργῶς ἀπῆντα παρὰ πτωτῶν θεῶν τιμὴ τε οὖσιν ἀγαθοῖς καὶ ἀδικήσασιν ὡσαύτως ὀργή, ἐπεὶ τε καὶ θεοὶ τότε ἐγίνοντο ἐξ ἀνθρώπων» ². Ἀφοῦ ἡμῶς οἱ ἄνθρωποι κακὴν τῆς ἐλευθερίας ποιούμενοι χρῆσιν ἐφέροντο πρὸς τοὺς θεοὺς οὐχὶ μετὰ τοῦ ἀνηκοντος σεβασμοῦ καὶ δὲν ἐγνώριζε, κατὰ τὸ κοινὸν λόγιον, τὸ σκελετὸν ἀφέντη του, οἱ θεοὶ ἐβδελύχθησαν τὸ ἔργον τῶν χειρῶν των καὶ ἐτιμώρησαν αὐτὸ τὸ μὲν διὰ κατακλυσμῶν καὶ καταποντισμῶν, τὸ δὲ δι' ἀσθενειῶν καὶ νόσων καὶ πολέμων καὶ ἐγκαταλιπόντες αὐτὸ ἀπεχώρησαν εἰς τὸν Ὀλυμπον·

... ὅθι φασὶ θεῶν ἔδος ἀσφαλὲς αἰεὶ
ἔμμεναι· οὐτ' ἀνέμοισι τινάσσεται οὔτε ποτ' ὄμβρῳ
θεύεται οὔτε χιῶν ἐπιπίλναται, ἀλλὰ μάλ' αἴθρη
πέπταται ἀνέφελος, λευκὴ δ' ἐπιδέδορμεν αἴγλη·
τῷ ἓνι τέρπονται μάκαρες θεοὶ ἥματα πάντα ³.

Κατὰ μὲν τοὺς προπύτορας ἡμῶν οἱ θεοὶ ἔφυγον εἰς τὸν Ὀλυμπον ἐγκαταλιπόντες τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὰ ἴδια αὐτῶν πάθη· κατὰ τὴν μυθολογίαν ὅμως τῶν ὁθωμανῶν δὲν ἔχει οὕτω τὸ πρᾶγμα. Ἴδού δὲ τί διηγεῖτο ποτε ἡμῖν γραμματισμένος τις Ὀθωμανός, ὁ Χαβούζ, ἐφέντης τῆς Ἀρτης.

«Ὁ Ἀδάμ, ἔλεγεν ἡμῖν ὁ σοφὸς ὁθωμανός, ὅτε ἐπλάσθη εἶχεν ἀνάστημα παρμύγεθες, καὶ ἔρθανε μέχρι τῶν νεφῶν. Μετὰ τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὴν ἐκ τοῦ παρὰδείσου ἔξωσίν του ὁ Ἀδάμ περιεπλανᾶτο μετὰ τῆς Εὔας κλαίων

¹ Πράξ. ιδ', 44.

² Παντ. Η', 2, 1.

³ Ὀδυσ. ζ', 42 κέξ.

καὶ ἀδυρόμενος. Αἱ γοεραί αὐτῶν φωναὶ ἔφθονον μέχρι οὐρανοῦ καὶ ἐξεκώφινον τοὺς ἀγγέλους. Οἱ ἀγγελοὶ πάσχοντες ἐκ τῶν φωνῶν τοῦ Ἀδὰμ καὶ τῆς Εὕας παρεπανάθησαν πρὸς τὸν Ἀλλὰχ. Ὁ Ἀλλὰχ εὗρεν εὖλογα τὰ παράπονα τῶν ἀγγέλων καὶ ἠλάττωσεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὸ ἀνάστημα τῶν προπατόρων, ἕως οὗτου ἔφθασεν εἰς τὸ ἀνάστημα ὅπερ ἔχομεν τώρα οἱ ἄνθρωποι· οὕτω λοιπὸν αἱ φωναὶ τοῦ Ἀδὰμ καὶ τῆς Εὕας δὲν ἠκούοντο εἰς τὰς κατοικίας τῶν ἀγγέλων.

Ὅπως δὲ καὶ ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα εἴτε τὸ ἀνάστημα τοῦ ἀνθρώπου ἠλαττώθη κατὰ τοὺς ὀθωμανοὺς, εἴτε οἱ θεοὶ ἀπεμακρύνθησαν καὶ ἀπεχωρίσθησαν ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων, κατὰ τοὺς ἡμετέρους προγόνους, τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι οὗτοι δὲν εἶδον πλέον τοὺς θεοὺς ὑπὸ τὴν θείαν αὐτῶν μορφήν. Οἱ θεοὶ ὅμως δὲν ἐγκατέλιπον ὅλως διύλου τὸ πλάσμα αὐτῶν εἴτε θέλοντες νὰ βλέπωσιν ἐκ τοῦ πλησίου τὰς πράξεις τῶν ἀνθρώπων καὶ νὰ βεβαιῶνται γινόμενοι αὐτόπται καὶ αὐτήκοοι μάρτυρες τῶν πράξεων των

ἀνθρώπων τε ὕβριν καὶ ἀνομίην ἐφορῶντες,

εἴτε καὶ συνειθίσαντες νὰ ἀναστρέφονται ἐν τῇ γῇ καὶ νοστιμεύμενοι νὰ βλέπωσι τὰς ὠραίας θνητὰς καὶ νὰ γλυκαίνωσι διὰ τοῦ μειδιήματος θνητῆς τινος τὰς πικρίας, ὅς ὑφίσταντο ἐν τῷ Ὀλύμπῳ ὑπὸ τῶν γυναικῶν των, κατήρχοντο συχνὰ πυκνὰ εἰς τὴν γῆν. Διότι ὥς γνωρίζετε, ὦ ἀναγνώστριαι, καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ αἱ κυρίαι δὲν διέφερον πολὺ τῶν ἐν τῇ γῇ. Ὅτι δὲ αἱ κυρίαι τοῦ Ὀλύμπου εὕρισκοντο εἰς ἐριδας πολλάκις καὶ διαπληκτισμοὺς μετὰ τῶν συζύγων των, μᾶλλον τὸ βεβαιῶν αὐτὸς ὁ Ζεὺς, ὅστις δὲν ἐντρέπεται νὰ το ὁμολογήσῃ εἰς τὴν θυγατέρα του τὴν Θέτιν, καὶ κατὰ τοῦτο κἀμνει ἐξαίρεσιν, ἔσως διότι ἦτο θεός· διότι οἱ ἄνθρωποι, οἱ φρόνιμοι δηλαδὴ, δὲν δηραιοῦσι τῶν γυναικῶν των τὰ ἐλαττώματα τοῦναντίον μάλιστα τὰς ἐπαινοῦσι, τὰς ἐγκωμιάζουσι καὶ ἐκθειάζουσι τὴν νοικοκυρῶσύνην των. Ὁ Ζεὺς ὅμως ἰδοὺ τί λέγει εἰς τὴν Θέτιδα·

Τὴν δὲ μέγα ὀχθήσας προσέφη νεφεληγερέτα Ζεὺς·
ἧ δὲ λοίγια ἔργ', ὅτε μ' ἐχθοδοπήσαι ἐφθήσεις
Ἥρη, ὅτ' ἂν μ' ἐρέθῃσιν ὀνειδείαις ἐπέεσσιν.
Ἥ δὲ καὶ αὖτις μ' αἰὲν ἐν ἀθανάτοισι θεοῖσιν
ναικεῖ, καὶ τε μέ φησι μάχη Τρώεσσι νάρηγειν.
Ἀλλὰ σὺ μὲν νῦν αἶψα ἀπόττιχε, μή σε νοήσῃ
Ἥρη. . . . 4

Κατήρχοντο δὲ εἰς τὴν γῆν μετημφισμένοι, ὥς μετημφιέννυντο οἱ μεγάλοι καὶ σπουδαῖοι αὐτοκράτορες, ὁ Ἰωσήφ, ὁ Φρειδερίκος καὶ πολλοὶ τῶν Σουλτάνων, ἵνα ἐκ τοῦ πλησίου βλέπωσι καὶ ἐξετάζωσι τὰς ἀνάγκας τῶν ὑπηκόων. Καὶ οἱ θεοὶ λοιπὸν τὸ μὲν ἵνα βλέπωσι τὰς πράξεις τῶν ἀνθρώπων, τὸ δὲ καὶ δι' ἄλλας ἐπιχειρήσεις κατήρχοντο εἰς τὴν γῆν λαμβάναντες τὴν

μορφήν ζώων, καθὼς οἱ Τοῦρκοι μετὰ θήνκτον, ὡς λέγεται, γίνονται σκύλοι καὶ χοῖροι. Τὴν ιδιότητα καὶ ἐπιτηδειότητα ταύτην εἶχεν ὁ πατήρ θεῶν τε καὶ ἀνδρῶν, ὁ Ζεὺς. Αὐτὸς μετεμορφώθη εἰς βοῦν διὰ τὴν ἀπαγάγην τὴν ὠραίαν Εὐρώπην, ἐγένετο κύκνος καὶ κατέφυγεν εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς Αἴδας, ἐξ ἧς ἐγέννησεν ἓν αὐγόν, ἐξ οὗ ἄφοῦ τὸ ἐκλώτισεν ἡ Αἴδα ἐξῆλθεν ἡ καλὴ Ἑλένη, ἐγένετο χρυσὴ βροχὴ ἵνα δροσίση τὴν Δακνὴν. Καὶ ποίας μορφᾶς δὲν ἐλάμβανεν ὁ καλὸς Ζεὺς διὰ τὴν σαγηνεύσιν τὰς ὠραίαις τοῦ καιροῦ ἐκείνου; Ὁ σκοπὸς ὅμως τῆς ἐπὶ γῆς τῶν θεῶν καταβάσεως δὲν ἦτο πάντοτε ἐργολαβικός. Ὁ Ζεὺς κατήρχετο πολλάκις εἰς τὴν γῆν διὰ τὴν ἐπιβλέπην τὰς πράξεις τῶν ἀνθρώπων καὶ τοὺς μὲν φύλους τιμωρῇ, τοὺς δὲ χρηστοὺς ἀνταμείβῃ. Ὅτι δὲ καὶ τοιούτους ἔκαμνε περιπάτους ἀνθρώπινον περιβεβλημένος σῶμα, ἀπόδειξιν ἔχομεν τὴν τιμωρίαν τοῦ Λυκάονος καὶ τὴν ἀνταμοιβὴν τοῦ Φιλήμονος καὶ τῆς Βαυκίδος, περὶ οὗ κυρίως ὁ λόγος ἡμῶν θὰ στραφῇ. Παρακαλοῦμεν τοὺς ἀναγνώστας καὶ τὰς ἀναγνωστρίδας ἡμῶν νὰ λάβωσι τὸν κόπον νὰ παρακολουθήσωσιν ἡμᾶς συνοδεύοντες τὸν Δία εἰς τὰς δύο ἐπὶ τῆς γῆς ἐκδρομὰς του.

Ὁ Λυκάων ἦτο ἐκ τῶν πρώτων καὶ ἀρχαιοτάτων κατοίκων τῆς Ἀρκαδίας. Αὐτὸς διέδωκε τὸν πολιτισμὸν καὶ ἐξημέρωσε τοὺς κατοίκους· αὐτὸς ἔκτισε τὴν Λυκόσουραν καὶ εἰσήγαγε τὴν λατρείαν τοῦ Λυκαίου Διός. Ἀλλὰ καίτοι ὁ Λυκάων ἦτο τοιοῦτος καὶ τοσαῦτα εἶχε πλεονεκτήματα καὶ ἐθεωρεῖτο ὁ θεμελιωτὴς καὶ εὐεργέτης τοῦ ἀρχαῖου λαοῦ, ἡ πρὸς τοὺς ξένους ὅμως δυσμένεια καὶ ἡ ἀνθρωποθυσίαι, δι' ἧς ἤθελε νὰ τιμῇ τοὺς θεοὺς, ἡμαῦρου τὸν χαρακτῆρά του. Ὁ Λυκάων ἔσφαττεν οὐ μόνον νήπια καὶ προσῆγε τοῖς θεοῖς ὀλοκαύτωμα, ἀλλὰ καὶ ξένους, παραβιάζων οὕτω τὰ ἱερὰ τῆς ξενίας νόμιμα. Ὁ Ζεὺς κατιδὼν ταῦτα ἐξ οὐρανοῦ ἢ μαθὼν αὐτὰ ἐκ τῶν ἀποστελλομένων αὐτῷ θυμάτων, ἠθέλησε νὰ τιμωρήσῃ τὸν σκληρὸν καὶ ἀπάνθρωπον Λυκάονα. Πρὶν ἢ ὅμως ἐπιχειρήσῃ τὴν τιμωρίαν, ἐθεώρησε καλὸν νὰ βεβαιωθῇ ἰδίῳις ὁμῶς καὶ πιστωθῇ ἰδίῳις ὡςί' ὁτι, ὥς το ὁμολογήσωμεν, ὁ Ζεὺς εἶχε καὶ τοῦτο τὸ καλόν, ὅτι δὲν ἐπίστευεν ἀπλῶς εἰς τὰ λεγόμενα, ἀλλ' ἠθέλε καὶ νὰ ἔχῃ ἀσφαλεῖς καὶ θετικὰς ἐνδείξεις καὶ νὰ συλλάβῃ ἐπ' αὐτοφώρῳ τὸν Λυκάονα. Κατέλιπε λοιπὸν τὰ ἐν Ὀλύμπῳ ἀνέκτορα καὶ ἀνθρωπίνην λαβὼν μορφήν ἦλθεν εἰς τὴν Ἀρκαδίαν καὶ κατηνύνη εἰς τὸν οἶκον τοῦ Λυκάονος. Ὁ Ζεὺς καίτοι σάρκα φαρῶν καὶ ἀνθρώπος φαινόμενος, παρέσχεν ὅμως δείγματα τῆς θεότητός του. Ἀλλὰ ποῖα ἦσαν ταῦτα, δὲν γνωρίζομεν, διότι δὲν ἀναφέρουσιν ἡμῖν αἱ μυθολογικαὶ παραδόσεις. Ὅπως καὶ ἂν ἔχῃ, οἱ Ἀρκάδες ὑπεδέξαντο τὸν θεὸν καὶ θείας τιμᾶς προσήνεγκον αὐτῷ ἀναλόγως τῶν δυνάμεων αὐτῶν καὶ τῆς θεϊκῆς μεγαλειότητος τοῦ Διός. Ὁ Λυκάων ὅμως εἴτε μὴ πιστεύων εἰς τὰς ἐμφανίσεις τῶν θεῶν εἴτε φθονῶν διὰ τὰς ἀποδιδόμενας τιμὰς κατεγέλα αὐτῶν ἐπὶ τῇ εὐπιστίᾳ καὶ μωρίᾳ των. Θέλων δὲ ν' ἀποδείξῃ αὐτοῖς ὅτι ὁ νομιζόμενος

θεός ἦτο ἀγύρτης, ἐν καιρῷ νυκτός παρασκευάζει ἐνέδρας τῷ Διὶ καὶ ἐνῷ οὗτος ἐκοιμήτο νήδυμον ὕπνον, ἐτοιμάζεται νῆ τον φονεύσῃ, ἀλλὰ δὲν τὸ κατώρθωσεν. Ὁ Ζεὺς ὑπεκρίθη τὸν εὐήθη ἵνα ἰδῇ μέχρι τίνος ἤθελε ρηάσει ἡ ἀτέλεια τοῦ Λυκάονος. Τῇ ἐπαύριον παρατίθεται ἐν τῇ τραπέζῃ κρέας ἀνθρώπινον μέρος μὲν βραστήν μετὰ ζωμοῦ, μέρος δὲ ψητόν. Ὁ Λυκάων ἔπραξε τοῦτο εἴτε δοκιμάζων τὸν Δία, ἢ ἄν πράγματι εἴνε θεός, ὡς ἐδοκίμασεν ἄλλοτε ὁ Τάνταλος τοὺς θεοὺς προσενεγκὼν αὐτοῖς εἰς τροφήν τὸν Πέλοπα μαγειρευμένον, εἴτε νομίζων ὅτι εὐχρεστεῖ πλειότερον διὰ τῆς τροφῆς ἀνθρωπίνης σαρκός, ἀφοῦ δὲ οἱ θεοὶ ἡρέσκοντο ἕως τότε εἰς ἀνθρώπινα θύματα. Τὸ κρέας ὅπερ προσήνεγκεν ὁ Λυκάων ἦτο ἡπειρωτικόν, εἴτε διότι τὸ κρέας τῶν ἡπειρωτῶν ἦτο νοστιμώτερον, εἴτε διότι δὲν εἶχε παρ' ἑαυτῷ ἄλλους ξένους ἢ ἡπειρώτας, ἀποσταλέντας αὐτῷ ὡς ὁμήρους. Οἱ θεοὶ οἱ ἐλληνικοὶ, ἢ κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ἡρέσκοντο εἰς θύματα ἀνθρώπινα, οὐδόλως ὁμῶς ἔχαιρον καὶ εὐχεστούντο νῆ προσφέρηται αὐτοῖς καὶ τροφή ἐξ ἀνθρωπίνου κρέατος, ἀπ' ἐναντίας μάλιστα καὶ ἡγανέκτου καὶ ὀργίζοντο καὶ αὐστηρότατα ἐτιμῶρουν τοὺς τολμῶντας νῆ φιλοξενῶσιν αὐτοὺς διὰ σαρκὸς ἀνθρώπων. Οὕτως ὁ Ζεὺς οὐ μόνον ζῶντα ἐτιμώρησε τὸν ἀσεβῆ Τάνταλον κεραυνώσας αὐτόν, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ Ἀδῇ δεινὴν ἐπέβαλε καὶ ἀφόρητον αὐτῷ παινὴν. Οὕτως ὅτε ὁ Ἀτρεΐδης ἔσφαττε τοὺς υἱοὺς τοῦ Τάνταλον καὶ Πλεισθένην καὶ παρέθηκεν αὐτοὺς φαγητόν εἰς τὸν Θυέστην καὶ ἔδωκεν αὐτῷ τὸ αἶμα νῆ πίῃ, ὁ ἥλιος ἐσκοτίσθη, ἵνα μὴ τοιοῦτον βλέπῃ θέαμα. Ὅτε λοιπὸν ὁ Ζεὺς εἶδε παρατιθέμενον αὐτῷ κρέας ἀνθρώπινον ἡλλοιωθῆ τὴν μορφήν, ἐφοβήσατο, συνωρυώθη καὶ ἀνετριχίασε. Δὲν ἀμφιδέχλομεν ὅτι ἔπαθεν πλειότερον ἢ ὅ,τι λέγει ὁ Ὅμηρος ὅτι

Ἀμβρόσια ἄρα χαῖται ἐπερρώσαντο ἄνακτος
κραιὸς ἀπ' ἀθανάτοιο· μέγαν δ' ἐλέλιξεν Ὀλυμπον. 1

Ἐν τῇ ἀγανκκότησει αὐτοῦ ὁ Ζεὺς ἀνκτρέπει διὰ τοῦ κερκυνοῦ τὰνέκτορα μετὰ τῶν ἐν αὐτοῖς ἐφεστῖων θεῶν. Ὁ Λυκάων ἐντρομος φεύγει εἰς τὸ δάση καὶ μάτην πειράται νῆ ὁμιλήσῃ. Ἀνκὶ ὁμιλίας ἀνθρωπίνης ἐξάγει ὄρουγμοὺς· τὰ ἐνδύματά του μετεβλήθησαν εἰς δέσμα, οἱ βραχίονες εἰς κνήμας καὶ ἡ κεφαλὴ του ἔλαβε μορφήν λύκου. Λύκος γενόμενος διετήρησε τοὺς χαρακτῆρας τῆς προτέρας αὐτοῦ ἀγριότητος, τὴν αὐτὴν αἰμοδιψὴ καὶ αἰμοχαρὴ ψυχὴν, τὸ αὐτὸ χροῶμα, τὴν αὐτὴν θηριωδίαν, τοὺς αὐτοὺς λάμποντας καὶ σπινθηροβολοῦντας ὀφθαλμοὺς.

Οὕτω περιέγραφεν ὁ Οἰίδιος τὴν μεταμόρφωσιν τοῦ Λυκάονος εἰς λύκον ἐν τῷ ἀθανάτῳ αὐτοῦ συγγράμματι τῶν Μεταμορφώσεων, αἵτινες, ὡς πάντα σχεδὸν τὰ τῶν Ῥωμαίων συγγράμματα, δὲν φέρουσι πρωτότυπον χαρακτῆρα, ἀλλ' εἴνε ἀπομίμησης, μᾶλλον δὲ μετάφρασις τῶν Ἑτεροιοιμένων Νικάνδρου τοῦ Κολοφωνίου κατὰ τὸν Β' π.Χ. αἰῶνα ἀκμάσαντος. Ὅτι δὲ ἡ εἰς λύ-

κον μεταμόρφωσις τοῦ Λυκάονος ἦτο ἀληθής, μαρτυροῦσι τὰ συναξάρια τῶν Ἑλλήνων καὶ αὐτὸς ὁ Παυσανίας, ὅστις ὁμῶς ἄλλην αἰτίαν φέρει τῆς εἰς λύκον μεταμορφώσεως, τὴν αἰτίαν ὅτι ἐπὶ τὸν βωμὸν τοῦ Λυκαίου Διὸς βρέ-
ηρος ἦνεγκεν ἀνθρώπου καὶ ἔθυσσε τὸ βρέφος καὶ ἔσπεισεν ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τὸ
»αἶμα»¹.

Τοιαύτην μὲν ὑπέστη ποινὴν ὁ Λυκάων εἰς λύκον μεταμορφωθείς διὰ τὴν
πρὸς τοὺς ξένους ὀμότητα καὶ ἀπανθρωπίαν του, ἰδῶμεν δὲ νῦν ὁποιάν ἔσχεν
ἀμοιβὴν ὁ Φιλήμων καὶ ἡ Βαυκίς διὰ τὴν πρὸς τοὺς ξένους φιλανθρωπίαν
καὶ φιλοξενίαν. Ὁ Ζεὺς μάθων ὅτι ἐν Φρυγίᾳ οἱ κάτοικοι χωρίου τινὸς ἦσαν
ἄξενοι, ἐνόμισε καλὸν νὰ κάμῃ καὶ ἐκεῖ μίαν ἐκδρομὴν ἵνα ἰδῇ καὶ πεισθῇ
ἀσφαλέστερον καὶ βεβαιότερον. Ἀνθρώπου λοιπὸν ὁδοιπόρου λαβὼν σχῆμα
καὶ τὸν Ἀργειφόντην Ἑρμῆν παραλαβὼν σύντροπον καὶ ὑπηρέτην, ἦλθεν εἰς
τὸ εἰρημένον χωρίον, ὅπου κατοικεῖ ὁ Φιλήμων καὶ ἡ Βαυκίς ἐν πενιχρῇ καὶ
ταπεινῇ καλύβῃ. Οἱ δύο σύζυγοι ἦσαν μὲν πτωχοί, ἀλλ' εὐδαίμονες. Τὴν εὐ-
δαιμονίαν δὲ αὐτῶν καὶ ἔβλεπεν ἡ ὁμόνοια καὶ ἡ ὁμοφροσύνη. Ἡ εὐδαιμονία
δὲν εἶνε προνόμιον τῶν πλουσίων μόνον οὐδὲ κατοικεῖ ἐν μεγάροις καὶ ἀ-
νακτόροις· δὲν εἶνε δῶρον τοῦ χρυσοῦ καὶ τῆς εὐγενείας· ὁ χρυσοῦς καὶ ἡ εὐ-
γένεια δὲν παρέχουσιν ἀγαθὰ βέβαια καὶ ἀσφαλῆ· ἡ ἐκ τῶν ἀγαθῶν ἡδονὴ
δὲν εἶνε ἥρεμος καὶ γαληνική· αἱ μέριμναι καταβιβρώσκουσι τοὺς πλουσίους
ὥς καταβίβρωσκε τὸ ἦπαρ τοῦ Προμηθέως ὁ ἄετός. Ἐν μέσῳ ἄξένων καὶ
μισανθρώπων συνδηματῶν ἔζη τὸ ζεύγος ἐκεῖνο ἐν μεγίστῃ εὐδαιμονίᾳ. Ὁ
ὁμόναιος καὶ ὁ ἔρως συνέδεε τὰς ψυχὰς των, ὁ δὲ χρόνος δὲν ἐδονήθη νὰ
μαράνῃ καὶ ἐξαλείψῃ τὸν σύνδεσμον αὐτῶν. Μόνοι περιποιοῦντο ἀλλήλους.
Ἐρίθρουν ἤδη ὀγδαήκοντα ἔτων κύκλους· αἱ ῥυτίδες ἐκάλυπτον τὸ μέτωπόν
των· αἱ τρίχες εἶχον ἤδη λευκανθῆ, ἀλλ' ἡ ἀγάπη καὶ ἡ τρυφερότης ἦσαν
ἀκμαῖαι καὶ νεαραί. Τὸ ὄνομα τῶν δύο χρηστῶν τούτων γέροντων ἦτο ἀνὰ
τὰ στόματα πάντων τῶν συνδηματῶν αὐτῶν· διότι ἡ ἀρετὴ καὶ ὑπ' αὐτῶν
τῶν ἐχθρῶν ἀνομολογεῖται καὶ κηρύττεται. Τὸ χωρίον, ἐν ᾧ κατοικοῦν, ἡ-
ρίθμει χιλίως περίπου οἰκαγενείας, ἀλλ' ἀπασαὶ διεκρίνοντο ἐπὶ χλευασμῶ
καὶ ἄξενίᾳ. Ἦλθεν ὁ κερὶς νὰ τιμωρηθῶσι διὰ τὴν κακίαν των καὶ νὰ βρα-
βευθῶσιν αἱ δύο χρηστοὶ γέροντες. Ὅτε ὁ Ζεὺς κατήλθε νὰ ἐπισκεφθῇ τοὺς
χωρικοὺς ἐκείνους, ὁ καιρὸς ἦτο βροχερὸς καὶ ὁ χειμὼν εἶχεν ἤδη ἀρχίσει. Ὁ
Ζεὺς ἐπεσκέφθη incognito μετὰ τοῦ Ἑρμοῦ τὸ χωρίον· πάσας ἔκρουσαν τὰς
θύρας, ἀλλ' ἀντὶ φιλοξενίας εὗρισκον σκώμματα καὶ ἐμπαιγμούς.

Ἡ ἀφιλοξενία τῶν χωρικῶν τούτων τῆς Φρυγίας ὑπενθυμίζει ἡμᾶς τοὺς χω-
ρικοὺς χωρίου τινὸς τῆς Λακεδαιμόνου. Ὁ κ. Ν. μετὰ τοῦ ἱατροῦ κ. Γ. Α. δι-
ήλθον ποτε διὰ τοῦ χωρίου ἐκείνου. Ὅτε εἶχον ἐκεῖ φθάσει, ἡ νύξ εἶχε προ-
χωρήσει καὶ δὲν ἐγνώριζον τὴν οἰκίαν τοῦ φίλου των, ὅπου ἔμελλον νὰ κα-
ταλύσωσιν. Ὅπου ἔκρουον τὰς θύρας ἐρωτῶντες νὰ μάθωσι τὴν κατοικίαν

¹ Παυσαν. Η', 2, 3.

τοῦ φίλου τῶν, ἀντὶ ἀπαντήσεως ἤκουον σκώμματα καὶ γέλωτας τῶν παίδων. Τὰ σκώμματα ταῦτα ὑπενθύμισαν αὐτοῖς τὸν γέροντα καὶ προφήτην Ἑλισσιὲ σκωπτόμενον ὑπὸ μειρακίων. Ὁ ἄνθρωπος ὅ,τι ἦτο τὸ πάλαι εἶνε καὶ σήμερον ὁ αὐτός. Ὡς τὸ πάλαι ἦσαν ἄξενοι καὶ σκῶπται, οὕτω καὶ τὴν σήμερον.

Οἱ θεοὶ ἀποκκρόντες νὰ κρούωσι τὰς θύρας καὶ νὰ κούωσι τοὺς ἐμπαιγμοὺς τῶν χωρικῶν τῆς Φρυγίας, ἡτοιμάζοντο νὰ ναραχωρήσωσιν ἐκεῖθεν, ὅτε μακρόθεν διέκριναν μικρὰν καὶ πενιχρὰν κκλύειν. Ἀς κρούωμεν καὶ ἐνταῦθα, εἶπεν ὁ Ζεὺς. Ὁ Φιλήμων καὶ ἡ Βαυκίς ἅμα ἀκούσαντες τὸν κρότον ἔσπευσαν νὰ νοίξωσι τὴν θύραν. Ἰδόντες δὲ τοὺς ξένους παρεκάλεσαν αὐτοὺς νὰ εἰσέλθωσι.

« Νομίζω, εἶπεν ὁ Φιλήμων, ὅτι εἰσθε κουρασμένοι· ἡ νύξ εἶνε προκεχωρηκυῖα. Εἰτέλθετε νὰ ναραπαυθῆτε. Ἐπιθυμοῦμεν νὰ παράσχωμεν ὑμῖν ὅ,τι εἶνε δυνατόν, ἀλλὰ θὰ μας συγχωρήσητε, ἂν δὲν δυνηθῶμεν νὰ σας περιποιηθῶμεν καθὼς πρέπει.

— Βαυκίς, λέγει αὐτῇ ὁ γέρων, σπεῦσον νὰ ζεστάνῃς νερόν καὶ νὰ πλύνῃς τοὺς πόδας τῶν ξένων.

Ἡ Βαυκίς σπεύσασα ἐξέχωσεν ἀμέσως σπινθῆράς τινας ὑπὸ τὴν στάκτην, ἐπέθηκε κλάδους ξηροὺς καὶ φυσῶσα ἤναψε φωτὶλιν. Τὸ ὕδωρ ἐζεστάθη καὶ οἱ ξένοι ἔπλυνον τοὺς πόδας ἐντὸς καδίσκου ξυλίνου. Μετὰ τῶν ποδῶν τὸ νύψιμον οἱ ξένοι ἐκάθισαν ἐπὶ κλίνης ἐκ ξύλων ἰτέας καὶ στρώμα ἐχούσης ψίαθον ἐκ σχοίνου. Ἐπ' αὐτῆς εἶχεν ἐπιστρωθῆ ὕφασμα, ὅπερ μεταχειρίζοντο κατὰ τὰς ἐπισήμους ἡμέρας, ἐφθαρμένον ἐκ τῆς πολυκαιρίας καὶ ἄξιον κλίνης τοσοῦτον ἀπλῆς.

Οἱ θεοὶ ἐκάθισαν καὶ ἀνεπαύοντο, ἡ δὲ Βαυκίς ἐνησχολεῖτο ἐτοιμάζουσα τὰ τῆς τραπέζης. Ὁ Φιλήμων, ἵνα μετριάζῃ τὴν ἐκ τῆς βραδύτητος τοῦ δείπνου στενοχωρίαν καὶ συντάμῃ τὸν χρόνον, διηγεῖτο μετὰ τῆς εἰς τοῦ γέροντος συνήθους πολυλογίας, ἀλλὰ καὶ χάριτος συγχρόνως, περὶ τῶν ἀγρῶν, τῶν κήπων καὶ τῶν δασῶν. Ὅτε ἡτοιμάσθησαν τὰ τοῦ δείπνου, τράπεζα ξυλίνη καὶ ὑπὸ τοῦ χρόνου σκωληκόστροφος ἐτέθη καὶ ὕφασμα λινοῦ πεπαλαιωμένου, τὸ μόνον ὅπερ εἶχον, ἐπεστρώθη. Τὰ παρατεθέντα ἐπὶ τῆς τραπέζης ἦσαν ἐλαῖαι ἐντὸς πηλίνων ἀγγείων, κρίνα διατηρούμενα ἐν τῇ ὑποστάθμῃ τοῦ οἴνου, μαρούλια, ρεπάνια, ὀξύγαλα καὶ αὐγά ψημένα ἐν τῇ στάκτῃ. Ὁ οἶνος, ὅστις δὲν ἦτο πολὺ παλαιός, ἐκομίσθη ἐντὸς στάμνου ἐξ ἀργίλου τετορνευμένης καὶ ἐκενοῦτο ἐντὸς ποτηρίων ξυλίνων κηρῇ ἐστιλβωμένων. Μετὰ τὸ δείπνον παρετέθησαν τὰ ἐπιδόρπια, κάρυα, σῦκα, φοίνικες, δαμάσκηνα, μῆλα καὶ σταφίδες, τὰ ὅποια θὰ ἦσαν πάντως, ἐκ τοῦ κήπου καὶ τῶν ἀγρῶν τῶν συνειλεγμένα. Ἐν τῷ μέσῳ τούτων διέλαμπεν ὡς χρυσὸς τὸ μέλι. Ἀμειψιότης τούτων πάντων ἦτο ἡ προθυμία, μεθ' ἧς οἱ δύο γέροντες ἐφιλοτιμοῦντο ὑπηρετοῦντες τοὺς ξένους.

Ἀλλὰ πόσον ἐξεπλάγησαν, ὅτε εἶδον ὅτι ἡ στάμνος, ἐξ ἧς ἐλαμβάνετο ὁ

οἶνος, δὲν ἐκνεοῦτο ! Καὶ συνέβαινε τότε ὅ,τι καὶ εἰς τὴν χῆραν τῆς Συρίας, τῆς ὁποίας ἡ ὕδρις τοῦ ἀλεύρου δὲν ἐκνεοῦτο καὶ ὁ καψάκης τοῦ ἐλαίου δὲν ἤλαττοῦτο κατὰ τὴν ἐκφράσιν τῆς Γραφῆς.¹ Ὁ Φιλήμων καὶ ἡ Βαυκίς ἰδόντες τὸ θαῦμα ἐφοβήθησαν καὶ πεσόντες, χαμαὶ προσεκύνησαν τοὺς ξένους οὓς ἐξέλαβον ὡς θεούς.

«Θεοί, ἀνεφώνησεν ὁ Φιλήμων, συγχωρήσατε ἡμᾶς διὰ τὰς ἐλλείψεις ἡμῶν. Ἴίς ἤλπιζεν ὅτι ἐντὸς καλύβης ταύτης ἠθέλομεν ὑποδεχθῆ τοσοῦτον ἔξοχα πρόσωπα, αὐτοὺς τοὺς Θεούς ; Ἐξ ἀκοῆς ἐγνωρίζομεν ὅτι οἱ Θεοὶ καταβαίνουσιν ἐνίοτε εἰς τὴν γῆν καὶ περιέρχονται ὡς ὁδοιπόροι. Ἰὰ νῦν βλέπομεν τοῦτο ἰδίῳις ὀφθαλμοῖς.»

Ταῦτα εἰπὼν ἐξῆλθεν ἔξω καὶ ἔτρεξε νὰ συλλάβῃ καὶ σφάξῃ τὴν μόνην χῆν, ἣν εἶχον καὶ ἠγάπων ὡς τέκνον, διότι τὴν εἶχον ἀναθρέψῃ καὶ ἀναστήτῃ καὶ ὡς φύλακα τοῦ οἴκου των μετεχειρίζοντο· διότι ὡς γνωρίζετε εἰς τὰς χῆνας ὀφείλεται ἡ τῆς Ῥώμης σωτηρία.

Ἡ χῆν ταχυτέρας τοῦ γέροντος ἔτρεχεν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ρωνάζουσα καὶ ἐπὶ τέλους κατέφυγεν εἰς τοὺς πόδας τοῦ Διός, ὡς εἰ ἐγνώριζεν ὅτι καὶ αὐτὸς ἄλλοτε ἐγένετο κύκνος καὶ κατέφυγεν εἰς τοὺς κόλπους τῆς Αἴδας. Ὁ Ζεὺς ἐμποδίζων τὸν Φιλήμονα νὰ σφάξῃ τὴν χῆνα ἀποκαλύπτεται εἰς αὐτὸν ἐν ὅλῃ τῇ θεϊκῇ αὐτοῦ λαμπρότητι καὶ λέγει πρὸς αὐτόν :

«Ἐγὼ εἰμι ὁ Ζεὺς, οὗτος δὲ ὁ υἱός καὶ ὑπηρέτης μου Ἑρμῆς. Ἀκούσας ὅτι οἱ κῆταικοι τοῦ χωρίου τούτου εἶνε ἄξιοι καὶ πρὸς τοὺς ξένους ἀσεβεῖς, εἰσέφθκα τὸν Ὀλυμπαν καὶ ὁδοιπόρου λαβὼν σχῆμα ἦλθον νὰ βεβαιωθῶ ἰδίῳις ὀφθαλμοῖς καὶ πιστωθῶ ἰδίῳις ὡσί· διότι ἡμεῖς οἱ Θεοὶ δὲν πρέπει νὰ δίδωμεν πίστιν εἰς τὰ λεγόμενα, ἀφοῦ δὲ καὶ ἐν τῇ γῇ ὁ λαὸς ὡς ὑποθήκην ἔχει τὸ

ἀπ' ὅσα βλέπεις τὰ μισὰ καὶ ἀπ' ὅσα ἀκοῦς κανέν,

ἀεπειδὴ δὲ ἀληθὴ εἶνε τὰ παρὶ αὐτῶν λεγόμενα, διὰ τοῦτο θὰ λάβωσι τὰ ἐπίχειρα τῆς ἀσεβείας των· ὑμεῖς δέ, ὦ χρηστὲ γέρον καὶ καλὴ σύζυγε, ἐγκαταλείψατε τὸ χωρίον τοῦτο καὶ ἀκολουθήσατε ἡμᾶς, ἵνα μὴ πάθῃτε ὅ,τι καὶ οἱ συνδημόται ὑμῶν.»

Οἱ γέροντες ὑπήκουσαν ἀμέσως εἰς τὴν συμβουλὴν των. Δὲν ἀμφισβάλλομεν δὲ ὅτι οἱ χωρικοὶ ἂν ἐμάνθανον ὅτι οἱ ζητοῦντες τὴν φιλοξενίαν παρ' αὐτῶν ἦσαν πρόσωπα ἔξοχα, δὲν ἀμφισβάλλομεν ὅτι θὰ ἔσπευδον μετὰ πολλοῦ τοῦ ζήλου καὶ μεγάλῃ τῇ προθυμίᾳ εἰς ὑποδοχὴν καὶ δεξίωσιν αὐτῶν. Ὅτι θὰ μετενόουν πικρῶς, ἂν ἐγνώριζον ὅτι οἱ ξένοι ἦσαν αὐτοὶ οἱ Θεοί, καὶ τοῦτο τὸ πιστεύομεν, ἀλλ' ἡ μετάνοιά των ἦλθε κατόπιν ἐορτῆς. Αὐτοὶ ἔπαθον χειρότερον ἢ ὅ,τι ἔπαθον οἱ χωρικοὶ χωρίου τινὸς τῆς Ῥωσίας. Καὶ τί ἔπαθον οἱ χωρικοὶ οὗτοι ;

Ὁ Γζάρως Ἰεὺν, ὁ βασιλεύσας τῆς Ῥωσίας περὶ τὰ μέσα τῆς 16 ἑκατον-

¹ Βασιλ. Γ', ιγ', 16.

ταετηρίδος, ἐξήρχετο συχνὰ μετημφιεσμένος, ἵνα πληροφορηται περὶ τῆς καταστάσεως τῶν ὑπηκόων του.

Ἡμέραν τινὰ ἦλθεν εἰς χωρίον τι πλησίον τῆς Μόσχας καὶ προσποιούμενος ὅτι ἦτο κεκμηκὼς ἐζήτει μέρος νὰ ἡσυχάσῃ. Οὐδεὶς τῶν κατοίκων παρέσχεν αὐτῷ φιλοξενίαν καὶ ἔπαθεν ὅ,τι ὁ Ζεὺς ἐν τῷ χωρίῳ τῆς Φρυγίας. Ὁ Τζάρος πλήρης ἀγανακτήσεως ἦτο ἑτοιμος νὰναχωρήσῃ ὅτε εἶδε μακρόθεν καλύβην πτωχὴν καὶ πενιχράν. Κατηυθύνθη ἐκεῖ καὶ ἔκρουσε τὴν θύραν· ἡ θύρα ἀμέσως ἀνοίγεται καὶ ὁ χωρικός λέγει πρὸς τὸν ἀγνωστον ξένον τί θέλει καὶ τί ζητεῖ.

— Εἶμαι λίαν καταβεβλημένος ἐκ τοῦ κόπου καὶ τῆς πείνης, εἶπεν ὁ ξένος. Δύνασαι νὰ μοὶ δώσῃς κατ'άλυμα νὰ διέλθω τὴν νύκτα ταύτην;

— Ἄν καὶ εἶμαι, ὡς βλέπεις, πτωχός, ὅν καὶ ἦλθες εἰς κενὸν ἀκατάλητον, διότι ἡ σύζυγός μου εἶνε ἀσθενής, δύνασαι ὅμως νὰ εἰσέλθῃς καὶ νὰ σωθῇς ἐκ τοῦ ψύχους. Θά σε περιποιηθῶμεν ἐκ τοῦ ὑπάρχοντος εἰς ἡμᾶς.

Ὁ χωρικός εἰσῆγαγε τὸν Τζάρον εἰς δωμάτιον, ὅπου ἐκοιμῶντο τὰ τέκνα του, δύο νήπια καὶ ἐν κοράσιον τριῶν ἐτῶν.

— Μείνατε αὐτοῦ, εἶπεν ὁ χωρικός, καὶ ἐγὼ ἔρχομαι ἀμέσως. Πηγαίνω νὰ σὰς φέρω νὰ φάγητε κάτι τι.

Ὁ χωρικός ἐξῆλθε καὶ μετ' ὀλίγον ἐπέστρεψε φέρων ἄρτον μαῦρον, ὀλίγα αὐγά καὶ μέλι.

— Αὐτὸ εἶνε ὅλον τὸ φαγητόν μου, εἶπεν ὁ χωρικός· δύνασθε νὰ τὸ μοιρασθῇτε μετὰ τῶν τέκνων μου. Ταῦτα εἰπὼν ἐξῆλθε καὶ ἀπῆλθε νὰ ἴδῃ τί κάμνει ἡ πάσχουσα σύζυγός του.

Μετ' ὀλίγον ὁ χωρικός ἐπενήλθε φέρων εἰς τὰς ἀγκάλας του βρέφος, τὸ ὁποῖον τὴν ἐπιούσαν ἔμελλε νὰ βαπτισθῇ. Ὁ αὐτοκράτωρ λαβὼν τὸ βρέφος ἐφίλησεν αὐτὸ καὶ εἶπε πρὸς τὸν χωρικόν:

— Τὸ βρέφος αὐτὸ μέλλει νὰ γείνη εὐτυχές.

Ὁ χωρικός μειδιάσας διὰ τὴν προφητείαν ταύτην παρέδωκε τὸ βρέφος εἰς τὴν γραῖαν μάμμην του καὶ παρεκάλεσε τὸν ξένον νὰ πλαγιάσῃ εἰς τὴν ἐξ ἀχύρου κλίνην του, ὅπου καὶ αὐτὸς συγχρόνως ἔκαμε τὸ αὐτό.

Τὴν πρωίαν ὁ ξένος ἀποχαιρετῶν τὸν χωρικόν καὶ εὐχαριστῶν αὐτῷ ἐπὶ τῇ φιλοξενίᾳ του εἶπεν·

— Ἐγὼ ἀπέρχομαι εἰς τὴν Μόσχαν, ὅπου ὑπάρχει φίλος μου πολὺ καλὸς καὶ πλούσιος, εἰς τὸν ὁποῖον θέλω σε συστήσει καὶ θὰ κατορθώσω νὰ βαπτίσῃ τὸ βρέφος σου· ὑποσχέθητί μοι λοιπόν, ὅτι θὰ με περιμένῃς νὰ παρευρεθῶ εἰς τὴν βάπτισιν τοῦ βρέφους μετὰ τοῦ καλοῦ ἐκείνου ξένου. Θὰ ἐπανέλθω μετὰ 3 ὥρας τὸ πολὺ.

Ὁ χωρικός ἐδυσκολεύθη κατ' ἀρχὰς νὰ δώσῃ τὸν λόγον του, ἀλλ' ἐπὶ τέλους συγκατένευσε εἰς τὴν αἴτησιν τοῦ φιλοξενουμένου.

Ὁ αὐτοκράτωρ ἀπῆλθεν, καὶ τρεῖς ὥραι παρεῖλθον καὶ οὐδεὶς ἐφαίνετο. Ὁ

χωρικός καὶ ἡ οἰκογένειά του ἤτοιμαζόντο ἤδη νὰ φέρωσι τὸ βρέφος εἰς τὴν ἐκκλησίαν· ἐνῷ δὲ ἔμελλον νὰναχωρήσωσιν, αἰφνης ἠκούσθησαν βήματα ἵππων καὶ κρότος ἀμαξῶν. Ὁ χωρικός ἐγνώρισεν ὅτι ταῦτα ἦσαν τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ἐφώνησε τὴν οἰκογένειάν του νὰ ἔλθῃ νὰ ἴδῃ τὸν αὐτοκράτορα διαβαίνοντα· ἔτρεξαν ὅλοι καὶ ἐστάθησαν ἐνώπιον τῆς θύρας. Ἴπποι, ἀμαξαι καὶ ἄνθρωποι ἀπετέλεσαν ἡμικύκλιον, ἡ δὲ μεγαλοπρεπὴς ἀμαξα τοῦ αὐτοκράτορος ἐστάθη πρὸ τῆς θύρας τοῦ χωρικοῦ. Ἡ θύρα τῆς ἀμαξῆς ἠνέφξε καὶ ὁ αὐτοκράτωρ ἐπήδησεν ἔξω καὶ προχωρῶν πρὸς τὸν φιλοξενήσαντα αὐτὸν εἶπε·

«— Σοὶ ὑπεσχέθην νὰ σοὶ προμηθεύσω ἀνάδοχον· ἦλθον νὰ ἐκπληρώσω » τὴν ὑπόσχεσίν μου· δός μοι τὸ τέκνον σου καὶ ἀκολούθει μοι εἰς τὴν ἐκκλησίαν. »

Ὁ χωρικός ἵστατο θεωρῶν τὸν αὐτοκράτορα μετ' ἐκπλήξεως. Ἐν δὴ ταύτῃ τῇ πομπῇ καὶ παρατάξει δὲν ἐδυνήθη νὰναγνώρισῃ τὸν πτωχὸν ξένον, ἐν τῇ προτεραίᾳ ἐφιλοξένει παρ' ἐκυτῷ. Ὁ αὐτοκράτωρ ἐσκόπα ἐπὶ τινὰ λεπτὰ καὶ ἐτέρπετο ἐπὶ τῇ ἀμνηχανίᾳ τοῦ χωρικοῦ· ἐπὶ τέλους εἶπε·

«— Χθὲς σὺ ἐξεπλήρωσας τὰ καθήκοντα τῆς φιλοξενίας, σήμερον δὲ ἐγὼ » ἦλθον νὰ ἐκπληρώσω τὸ εὐχρεστότατον καθήκον βασιλέως διὰ νὰ βραβευθῇ » ἡ ἀρετή. »

Ὁ χωρικός πλήρης δακρύων χαρᾶς ἔσπευσε νὰ φέρῃ τὸ παιδίον εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ αὐτοκράτορος. Ὁ ἔξοχος μονάρχης πρέλαβε τὸ παιδίον καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐβάπτισεν αὐτό. Φυλάξας δὲ τὸν λόγον διέταξε νὰ ἐκπαιδευθῇ τὸ παιδίον ἐν τοῖς ἀνακτόροις καὶ διετέλει πάντοτε πρέχων εἰς τὸν χρηστὸν χωρικὸν ἄφθονα τὰ μέσα τῆς συντηρήσεώς του.

Οὕτως ἀντημείφθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος ὁ χρηστὸς χωρικός· ἀλλὰ πολλῶ μείζων καὶ ἀνωτέρα ἦτο ἡ ἀμοιβὴ τῶν χρηστῶν χωρικῶν τῆς Φρυγίας, ὡς ἀσυγκρίτως ἀνώτεροι ἦσαν καὶ οἱ φιλοξενηθέντες θεοί.

Ὁ Ζεὺς καὶ ὁ Ἑρμῆς εἶπον, ὡς εἶδομεν, εἰς τοὺς ξενίσκοντας αὐτοὺς γέροντας νὰ ἐξέλθωσιν ἀμέσως ἐκ τοῦ χωρίου καὶ ἀμέσως νὰκολουθήσωσιν αὐτούς, διότι ταχεῖα ἔμελλε νὰ ἐπέλθῃ καταστροφή. Δὲν γνωρίζομεν ἂν διετάχθησαν καὶ νὰ μὴ στρέψωσι πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ ἴδωσιν, ὡς διετάχθη καὶ ὁ Λῶτ· «Σώζων σῶζε τὴν σεαυτοῦ ψυχὴν, λέγει ὁ ἄγγελος αὐτῷ· μὴ περιβλέψῃς εἰς τὰ ὀπίσω μηδὲ στῆς ἐν πάσῃ τῇ περιχώρῳ· εἰς τὸ ὅρος σῶζου, μήποτε συμπαραληφθῇς»¹. Ὡς γνωστὸν ἡ γυνὴ τοῦ Λῶτ περίεργος ὡς γυνή, ἠθέλησε νὰ στρέψῃ καὶ ἴδῃ καὶ βραδύνουσα φαίνεται κατελήφθη ὑπὸ τῆς θυέλλης τῶν Σοδόμων καὶ ἐγένετο στήλη ἄλως, ὡς ἐγένετο λίθος ἡ Νιόβη. Πολὺ πιθανὸν ὅτι τοιαύτην διαταγὴν ἔλαβον καὶ οἱ γέροντες τῆς Φρυγίας. Ἀλλ' αὐτοὶ ἦσαν φρονιμώτεροι τῆς γυναικὸς τοῦ Λῶτ καὶ παρηκολούθουν τοὺς θεούς. Στηριζόμενοι ἐπὶ τῶν βκκτηριῶν των ἀνακρίχωνται

¹ Γεν. 19' 26.

μετὰ κόπου τὸν πλησίον λόφον. Ὁ Νεφεληγερέτης Ζεὺς συνάγει τὰς νεφέ-
 λας, διατάττει τὸν νότον καὶ ἀνοίγει τοὺς καταρράκτας τοῦ οὐρανοῦ, ὥς
 ἠνεώχθησαν καὶ ἄλλοτε πολλάκις ἐπὶ Νῶε, ἐπὶ Ὠγύγου, ἐπὶ Δευκαλίωνος,
 καὶ ἄλλων. Ἡ πεδιάς κατακλύζεται ὑδάτων, τὰ ὅποια παιθόμενα τῷ νεύ-
 ματι τοῦ Διὸς συμπαρασύρουσιν ἄνευ διακρίσεως κτήνη καὶ ἀνθρώπους, δέν-
 δρα καὶ οἰκίας, κήπους καὶ δάση. Ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ τὸ πᾶν ἐν τῷ χωρίῳ
 ἀπόλλυται καὶ οὐδὲ ἔχνος αὐτοῦ φαίνεται· ἐν ᾧ δὲ οἱ χρηστοὶ γέροντες
 στραφέντες πρὸς τὸ χωρίον τῶν ἔβλεπον τὴν ἐπελθοῦσαν καταστροφὴν καὶ
 ὤκτειρον τὴν τύχην τῶν συμπολιτῶν αὐτῶν, αἶφνης μετὰ θάμβους καὶ ἐκ-
 πλήξεως παρατηροῦσι τὴν καλύβην αὐτῶν μεταβάλλομένην ὀλίγον κατ' ὀλί-
 γον εἰς μεγαλοπρεπῆ νκόν. Οἱ τοῖχοι αὐτοῦ μεταβάλλονται εἰς σκληρότατα
 καὶ λαμπρότατα μάρμαρα· οἱ πάλαιοι κορμοὶ τῶν δένδρων χρησιμεύοντες
 ἀντὶ στυλοβάτων, ἐν διαστήματι ὀλίγων λαπτῶν μεταβάλλονται εἰς στή-
 λας ἐκ μαρμάρου καὶ ὑψοῦνται μέχρι νεφελῶν· ἡ ἐξ ἀχύρου καλὰ μὲν μετα-
 βάλλεται ὅλη εἰς χρυσόν καὶ τὸ πᾶν διαλάμπει ἐν τῷ περιτειχίσματι ἐκείνῳ.
 Πάντα τὰ τρομερὰ ἐκεῖνα συμβάντα ἀπεικονίζονται ἐν τῷ φατνώματι τοῦ
 νεκροῦ μετὰ τοσαύτης καλλονῆς καὶ χάριτος, ὥστε αἱ εἰκόνες τοῦ Ζεῦξιδος
 καὶ τοῦ Ἀπελλοῦ ἀμαυροῦνται ἐνώπιον αὐτῶν. Καὶ πῶς ἠδύναντο νὰ συγ-
 κριθῶσι τὰ ἀνθρώπινα ἔργα πρὸς τὰ τῶν θεῶν! Οἱ δύο χρηστοὶ γέροντες ἐκ-
 πεπληγμένοι, ἐκθαμβοὶ καὶ συγκεχυμένοι νομίζουσιν ὅτι εὕρισκονται ἐν τῷ
 Ὀλύμπῳ. Ἐν ᾧ δὲ οὕτως ἐκπληκτοὶ καὶ ἐκθαμβοὶ ἴσταντο καὶ κεχηνότες
 ἔβλεπον τὰς μεταβολάς, ὁ υἱὸς τοῦ Κρόνου καὶ τῆς Ῥέας, ἀποτεινόμενος
 πρὸς τοὺς γέροντας λέγει αὐτοῖς.

«— Σοφὲ γέρων καὶ σὺ χρητὴ τὴν σίζυγα, βλέπετε τὰ γινόμενα θαυμάσια
 καὶ τὴν τιμωρίαν τῶν ἀσεβῶν συνδημοτῶν σας, ἐπιθυμῶ νὰ ἀνταμείψω
 νὰ κόμῃ τὴν ἀρετὴν σας, τί θέλετε καὶ τί ἐπιθυμεῖτε νὰ λάβητε παρ' ἐμοῦ;
 » Σκέφθητε καὶ ἀποκρίθητε».

Ἴσως οἱ ἀναγνώσται ἡμῶν ὑποθέτουσιν ὅτι οἱ δύο γέροντες ἐζήτησαν
 πλοῦτον καὶ βίον μακρόν. Ἴσως νομίζουσιν ὅτι συνεζήτησαν ἐπὶ πολὺ τί νὰ
 αἰτήσωνται τοὺς θεούς. Οὐχί. Οἱ γέροντες δὲν ἦσαν τόσοι φιλάργυροι καὶ
 φιλόζωοι, ὥστε νὰ ζητήσωσι πλοῦτον, ὥς ἐζήτησεν ὁ μωρὸς Μίδας, περὶ οὗ
 ἐγγράψαμεν ἄλλοτε τὰ δέοντα¹, δὲν ἦσαν τοσαῦτον φιλόζωοι, ὥστε νὰ ζη-
 τήσωσι βίον μακρόν μὲν, ἀλλ' ἐλευθέρον καὶ ἄθλιον, ὥς τὴν ἔπαθε ἡ Πῶς ζη-
 τήσασα παρὰ τῶν θεῶν τὴν ἀθανασίαν τοῦ Τιθωνοῦ, ἀλλ' ὕστερον μετανοή-
 σασα, διότι γηράσκοντα ἠναγκάζετο νὰ σπαργανώῃ καὶ νὰ κουνῇ ὡς μω-
 ρὸν νήπιον καὶ νὰ δίδῃ αὐτῷ κουρκοῦτι εἰς τροφήν, διότι τοῦ εἶχαν πέσει οἱ
 ὀδόντες· δὲν ἦσαν δὲ τοσαῦτον μωροὶ ὥστε ἐπὶ πολὺ νὰ συζητῶσι καὶ νὰ φι-
 λονεικῶσι καὶ νὰ τὴν πᾶθωσιν, ὥς τὴν ἔπαθε τὸ χρυσαῦν ἐκεῖνο ζεῦχος φι-
 λονεικοῦν τί νὰ ζητήσῃ παρὰ τῆς μοίρας.

¹ Παρνασσοῦ Α' 538.

Οἱ γέροντες συνεγνωθέντες ἐπ' ὀλίγον ἀπεκρίναντο.

«— Ἐπιθυμοῦμεν, ὦ υἱὲ τοῦ Κρόνου καὶ τῆς Ῥέας, νὰ γαίνωμεν ὑπηρέ-
ται ἐν τῷ ναῷ σου καὶ νὰ φροντίζωμεν περὶ αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δὲ τὴν ζωὴν
πῆλῶν διήλθομεν ἐν ὁμοσίᾳ καὶ οὐδέποτε βόσκων διατάραξε τὴν
βοϊκιακὴν ἡμῶν ἁρμονίαν, ἐπιθυμοῦμεν νὰ μὴ ἴδῃ ὁ εἷς τοῦ ἄλλου τὸ τέ-
λος, ἀλλὰ συγχρόνως νὰ τελευτήσωμεν καὶ συγχρόνως νὰ ταφῶμεν ἐν ἐνί
καὶ τῷ αὐτῷ τάφῳ. Εἴθε νὰ μὴ ἴδῃ τὸ σῶμα τῆς πεφιλημένης μου γραιίκας
ἐπὶ τῆς πυρᾶς. Εἴθε νὰ μὴ με σκεκνώσῃ διὰ τῶν χειρῶν τῆς καὶ νὰ μὴ
ἡμε θέσῃ ἢ ἰδίᾳ εἰς τὸν τάφον».

Ὁ Ζεὺς δὲν ἐβράδυνε νὰ εκπληρώσῃ τὴν εὐχὴν τοῦ γέροντος καὶ ἀμέσως
κατέστησεν αὐτοὺς φύλακας τοῦ ναοῦ του καθ' ὅλον τὸ ὑπόλοιπον τῆς ζωῆς
των. Ὁ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει Ὀβίδιος δὲν λέγει μὲν πόσα ἔτη διήλθον οἱ δύο
γέροντες. Ἀλλ' ὅσον καιρὸν καὶ ζῆν ἔζων, πάλιν θ' ἀπέθνησκον. Ἀλλὰ πῶς
ἀπέθανον; Δὲν ἔλαβον τὴν τύχην τοῦ Ἐνῶχ καὶ τοῦ Ἡλίου· δὲν μετηνέχθη-
σκον εἰς τὸν Ὀλυμπον ὡς ὁ Γανυμήδης· δὲν μετήλλαξαν μορφὴν ὡς πιστεύουσι
πολλοὶ κύριοι καὶ κυρίκι, καὶ διὰ τοῦτο περιποιοῦνται πολὺ τὰ ζῶα, καὶ ὡς
πιστεύουσι τὰ νῦν ἐν Τουρκίᾳ πολλοὶ ὅτι οἱ Τοῦρκοι μετὰ θάνατον γίνονται
χοῖροι. Ἀλλὰ τί ἔπαθον καὶ τί ἐγένοντο; Ἀκούσατε.

Εἶχον ἤδη φθάσει οἱ δύο γέροντες εἰς τὸ ἔσχατον γῆρας. Ἐνῶ ἡμέραν τινα
ἐστάμενοι πλησίον ἀλλήλων πρὸ τῆς θύρας τοῦ ναοῦ ἐμνημόνευον τῶν θαυμα-
σίων συμβάντων ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις, αἴφνης ἐφάνησαν ἐνδυόμενοι φύλα-
κωμα πράσινον. Τὰ πηγυμένα μέτωπά των ἐσχημάτισαν κορυφὴν, ἥτις τα-
χέως ἤϊζανε. Μόλις ἐδυνήθησαν νὰ ποτείνωσι πρὸς ἀλλήλους τὸν ἔσχατον
χαιρετισμόν· «Χαῖρε Βαυκίς μου· — Χαῖρε ἀγαπητέ μοι σύζυγε!» καὶ τὸ
στόμα αὐτῶν ἔκλεισεν ἐκ τοῦ σχηματισθέντος φλοιοῦ. Ἡ Βαυκίς ἐγένετο
φιλόρα καὶ ὁ Φιλήμων δρῦς!

Τοιοῦτον τέλος ἔλαβον οἱ δύο χρηστοὶ γέροντες. Τὸ ὄκτυμα διεδόθη καθ' ἑ-
καστὴν τὴν Φρυγίαν καὶ τὴν Ἀνατολήν. Οἱ ἄνθρωποι ἐκ περιέργιας ἤρχοντο νὰ
ἴδωσιν ἐκεῖ τὰ γινόμενα καὶ ἐξεστηκότες ἐθεώρουν τὰ δύο δένδρα, ἀποτυ-
ποῦντα ἐν ἐκυτοῖς τὴν ἀνθρωπίνην εἰκόνα, καὶ ἐπέστρεφον διδασκόμενοι καὶ οἰ-
κοδομούμενοι ἐκ τῶν ἐπὶ τῶν δένδρων ἐγγεγραμμένων χρυσῶν τούτων ἐπῶν·
«Ὁ εὐσεβὴς καὶ φιλόξενος εἶνε ἀγαπητὸς ταῖς θεαῖς». Ἡμεῖς δὲ λέγομεν ὅτι
ἡ φιλοξενία «ἐπαυξάνει καὶ διπλασιάζει τὴν ἡδονὴν τῆς εὐωχίας» καὶ ὁ φι-
λοξενήσας οὐδέποτε μένει χωρὶς ἀμοιβῆς.

Κ. ΝΕΣΤΟΡΙΔΗΣ.